

VEILIGHEIDS PARADOX

In mijn familie heeft de watersnoodramp van 1953 diepe sporen nagelaten. Mijn vader, toen 22, studeerde bouwkunde in Delft. Hij logeerde het bewuste februariweekend met zijn kersverse verloofde bij zijn zus en zwager, in de polder van Dreischor op Schouwen-Duiveland. De dijk brak, het water steeg en na angstige uren op de zolder bezweek het huis. Alleen mijn vader overleefde het, als door een wonder. Het heeft zijn leven diepgaand beïnvloed. Er werd niet veel over gesproken, maar als kind heb ik dit trauma gevoeld.

Werken aan waterveiligheid en klimaatverandering ervaar ik als ruimtelijk ontwerper en planner dan ook letterlijk als opdracht van een vorige generatie aan toekomstige generaties. Het Delta-programma biedt mij, en duizenden andere professionals, sinds 2009 daarvoor alle kans. Het programma streeft ernaar dat we in 2050 bestand zijn tegen superstormen zoals in 1953 of erger. Dat vraagt grote investeringen en continu beheer van waterkeringen: dijken, kunstwerken, duinen. Maar met alleen water tegenhouden zijn we er niet. Een delta blijft kwetsbaar en 100% veiligheid bestaat niet. Hoe meer mensen en economische functies in overstromingsgevoelig gebied, hoe groter de risico's op slachtoffers en schade, en hoe groter ook de opgave om die risico's tegen aanvaardbare kosten te minimaliseren. Ruimtelijke planners en bestuurders hebben hierin een grote verantwoordelijkheid die nog onvoldoende wordt genomen.

In 2014 sprak de OESO/OECD haar zorg uit over het lage bewustzijn in Nederland voor waterrisico's en schreef dit toe aan het grote vertrouwen in de overheid. Dat is de veiligheidsparadox: juist omdat we de waterkeringen zo goed op orde lijken te hebben, ontstaat laksheid om ons gezond verstand te gebruiken bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Dan doen we nu dingen waar we later spijt van krijgen. Zoals bouwen vlakbij dijken die nog een keer versterkt moeten worden, of bouwen in gebieden die we nodig kunnen hebben als overstromingsgebied. Er worden kwetsbare functies als ziekenhuizen gepland op locaties waar evacuatie heel lastig is, of bebouwing toegestaan in gebieden met hoog risico (ca 6% van Nederland). Dat jaagt een volgende generatie behoorlijk op kosten. Het is al een hele toer om ons land in 2050 binnen een geaccepteerd risico te houden; dat risico neemt niet alleen toe door klimaatverandering, maar ook door steeds meer ruimtelijke investeringen in risicogebied. Beetje dom, om onze koningin te parafaseren.

Wat staat ons te doen als planners, ontwerpers, bestuurders? Het begint met inzicht: hoe ontwikkelt het risico zich de komende eeuw, wat zijn denkbare veiligheidsstrategieën in dit gebied? Waar liggen kansen voor risicoreductie of waar krijgen we mogelijk juist spijt van? Maak bewuste keuzen met oog voor de lange termijn. Maar ook: wat als het toch mis gaat, hoe snel, hoe hoog komt het

Watersnood in Rotterdam, 1953; Bron: Flickr

water hier? Is de infrastructuur dan geschikt voor evacuatie buiten het gebied, zijn er voldoende hoge plekken om mensen op te vangen binnen het gebied? Een stresstest op overstroming biedt inzicht waarmee je, onderzoekend ontwerpend, de risico's bij elke herstructurering of nieuwe ontwikkeling kan verkleinen in plaats van vergroten.

Nog even terug naar mijn vader. Hij verstopte zijn verdriet en pakte de studie weer op. Onderdeel van zijn afstuderen was een

stedenbouw-opdracht: een dorpsuitbreiding van zijn geboorteplaats Kapelle-Biezeling op Zuid-Beveland. De maquette daarvan stond tot aan zijn pensioen in het architectenbureau. Toen ik in 2013 een zogenaamde Proeftuin Meerlaagse Veiligheid voor Zuid-Beveland begeleidde deden we zo'n 'stresstest'. En

ik ontdekte dat Kapelle bij een dijkdoorbraak rekening moest houden met drie meter water. Alleen de hooggelegen kerk en oude kreekruggen sprongen er gunstiger uit. Ik confronteerde mijn vader met de vraag of hij dit in 1957 in zijn ontwerp had betrokken. Hij leek uit het veld geslagen. Niet alleen was dit gebied in 1953 gespaard, maar het Deltaplan zou Nederland behoeden voor een nieuwe ramp. Het was in de Delftse stedenbouw geen issue. Zelfs hij was zich niet bewust geweest van de veiligheidsparadox.

We zijn ruim een halve eeuw verder. Het water stijgt, maar de kwetsbare delta stroomt ook vol met steeds meer mensen. Dat vraagt behalve sterke waterkeringen ook om doordachte ruimtelijke planning en verstandige bestuurlijke keuzes. We mogen het luctor et emergo niet door onwetendheid of laksheid moeilijker maken dan het al is.

Jannemarie de Jonge (jannemarie.dejonge@wing.nl) is landschapsarchitecte, gepromoveerd op regionaal ontwerp en de 'ontwerpdialoog' als interactieve benadering voor ontwerp onderzoek en partner bij Wing, adviesbureau voor Ruimte en Ontwikkeling.